

Havana, 2004

“Huzur içinde istirahat etsin” diyerek bitirdi papaz sözlerini.

Papazın ağzından böylesine utançtan yoksun bir teatrallikle dökülen bu sözlerin anlam taşıdığı bir an olmuşsa, tam da Ana'nın tabutunun mezar kazıcıları tarafından lakayt bir ustalıkla açık mezara indirildiği andır. Yaşamın en berbat cehennem olabileceği ve tabutun mezara indirilmesiyle korku ve acının tüm yükünün ilelebet yok olup gittiği gerçeği, kötü bir teselli gibi üzerime çöktü. Karımın sessizliğe son uğurlanışını bir şekilde kıskanmıyorum acaba diye düşündüm; çünkü ölü olmak, tümüyle ve gerçekten ölü olmak, Ana'nın eziyetli yaşamının son yıllarında pek bir başarı kaydedmeden beni yakınlaştırmaya çalıştığı Tanrı'nın inayetine en yakın şey olabilir kimilerine göre.

Mezar kazıcılar mezarın kapağını yerine itip, arkadaşların tutmakta oldukları çelenkleri mezar taşının üzerine yerleştirmeye kendilerini vakfeder vakfetmez, omzumu sıvazlamak için bir kez daha uzanan ellerden ve her zaman söylenmek zorunluluğu hissedilen o alışıldık taziye sözcüklerinden kendimi kurtarmaya kararlı bir şekilde arkamı dönüp uzaklaştım. Çünkü o an dünyadaki tüm diğer sözcükler yersizdi: Sadece papazın sarf ettiği beylik formülün bir anlamı vardı ve o anlamı yitirmek istemiyordum. *İstirahat ve huzur*: Ana'nın nihayet eriştiği, benim de arzuladığım şey.

Pontiac'ın içine oturup Daniel'in gelmesini beklerken bayılmak üzere olduğumun farkındaydım. Arkadaşım gelip beni mezarlıktan uzaklaştırmazsa hayata geri dönmek için bir çıkış yolu bulamayacağıma emindim. Eylül güneşi arabanın tavanını yakıyordu ama başka bir yere kıpırdayacak mecalim yoktu. Kaybolmuşluk ve bitkinlik hissi uyandıran baş dönmesini kontrol etmek

için gücümün son kırıntılarını kullanarak gözlerimi kapatırken, asitli salgılara benzer bir ter gözkapaklarımdan ve yanaklarımdan süzülüyor, koltuk altlarımdan, boynumdan, kollarımdan fışkırıyor, vinil koltukta pişen sırtımı sırlıslam ediyor ve nihayet bacalarımdan aşağı inip ayakkabılarımdan içine dolan sıcak bir akıntıya dönüşüyordu. Bu berbat kokulu ter ve ağır halsizlik acaba moleküllerime ayrılacağımdan veya en azından beni birkaç dakika içinde öldürecek kalp krizinin habercisi mi diye düşündüm. İkisi de kolay, hatta makbul çözümler olabilirmiş gibi göründü gözüme, hiç adil olmasalar da: Arkadaşlarımı üç gün içinde iki cenazeye katlanmak zorunda bırakmaya hakkım yoktu.

“Kendini kötü mü hissediyorsun İvan?” Arabanın penceresinde beliren Dany’nin sorusu beni irkiltti. “Vay anasını, amma da terlemişsin...”

“Buradan gitmek istiyorum... Ama lanet olsun, nasıl yapacağım bilmiyorum...”

“Hemen gidiyoruz arkadaşım, merak etme. Bir dakika sabret de şu mezarcılara birkaç kuruş bırakayım.” Arkadaşımın sözleri, bana tuhaf ve tamamen uzak gelen bariz bir gerçeklik ve varoluş duygusu yayıyordu.

Tekrar gözlerimi kapadım ve gelip arabayı çalıştırana kadar ter içinde, kıpırdamadan bekledim. Pencereden giren havayla biraz ferahladığımda gözkapaklarımı kaldırmaya cesaret edebildim ancak. Mezarlığı terk ederken, güneşin, hava koşullarının ve unutulmuşluğun etkisiyle aşınıp gitmekte olan, en az sahipleri kadar ölü son birkaç sıra kabir ve anıt mezara gözüm ilişti ve –o an nereden estiyse– dünyanın bir yerindeki bilim adamlarının mevsimin dokuzuncu tropik fırtınasını adlandırmak için neden özellikle benim ismimi seçtiğini tekrar kendime sordum.

Hayatın bu noktasında rastlantılara inanmamayı öğrenmiş –daha doğrusu hiç de hoş olmayan biçimde öğrenmek zorunda bırakılmış– olmama rağmen, meteorologları aylarca öncesinden o fırtınaya İvan ismini koymaya iten rastlantısal olgular fazlasıyla mevcuttu (İspanyol alfabesinin dokuzuncu harfiyle başlayan, daha önce hiç bu amaçla kullanılmamış, eril bir isim). İleride İvan adıyla bilinecek olan cenin, kara bulutların Yeşil Burun Adaları civarında bir araya gelmesiyle vücut bulmuştu ama birkaç gün sonra, çoktan ismini alıp tüm özellikleriyle eksiksiz bir kasırgaya dönüştüğünde, Karayipler’de belirip aç gözünü üzerimize dikecekti... Tarihteki en şiddetli tufanlardan birine tam da başka bir kasırga varlığını kuşatırken adımın verilmiş olması sadece kaderin cilvesiyle açıklanabilirdi –sizin de göreceğiniz gibi buna inanmak için yeterli nedenim vardı.

Ana ve ben uzunca –belki gereğinden de uzun– bir süredir biletinin kesilmiş olduğunu biliyorduk; yıllarca geçmek bilmeyen hastalıklarıyla yaşamaya alışmıştık. Ancak kemik erimesinin –muhtemelen 90’larda, krizin en zor yılları sırasında vitamin eksikliğine bağlı polinevrit nedeniyle oluşmuştu– kemik kanserine dönüşmüş olduğu haberi, bizi yaklaşan bir sonun kanıtıyla yüzleştirmiş, bana da karımın tam da bu hastalıkla eriyip tükenmesinden sadece makûs talihin sorumlu olduğunun korkunç ispatını sunmuştu.

Ana’nın sağlığındaki bozulma yılın başından itibaren hızlanmıştı; ancak şiddetli ıstırap çektiği nihai evre kesin teşhisten üç ay sonra, temmuz ortalarında geldi. Ana’nın kız kardeşi Gisela sık sık bana yardım etmeye gelmesine rağmen, karımla ilgilenebilmek için işten bilfiil ayrılmam gerekti ve o aylar boyunca sağ kalmayı başardıysak bunu Dany, Anselmo veya Doktor Frank gibi arkadaşların desteğine borçluyuz. Lawton mahallesindeki küçük dairemi-

ze sık sık uğrayıp, acınası hasatlardan bin türlü üçkâğıtla kendi rızıkları için koparabildikleri erzakı bıraktılar. Birçok kez Dany gelip Ana'nın bakımına yardımcı olmayı da önerdi ama reddettim çünkü acı ve sefalet paylaşıldıkça çoğalan az sayıdaki şeylerdendir.

Dairemizin çatlak duvarları arasında yaşadığımız ortam akla hayale sığmayacak kadar iç karartıcıydı ama en kötüsü Ana'nın kırık bedeninin bu şartlarda bile tuhaf bir güçle, hatta sahibinin iradesine meydan okuyarak hayata tutunmasıydı.

Eylül ayının ilk günlerinde, Atlantik'i aşip en şiddetli seviyesine ulaşan İvan kasırgası Granada adasına yaklaştığında, Ana umulmadık bir şekilde bilincinin açıldığı, ağrılarının hafiflediği bir döneme girdi. Hastaneye yatırılması önerisini kendi kararı doğrultusunda reddettiğimiz için, komşu bir hemşire ve arkadaşımız Frank onu ürkek bir uyuşukluk halinde tutan serumların ve morfin dozlarının verilmesi görevini üstlendi. İlaçlara verdiği tepkiyi gözleyen Frank bunun son perde olduğu konusunda beni uyardı ve hastaya sadece onun istediği yiyeceklerin verilmesini, serum takmakta ısrar edilmemesini ve zihninin açık olduğu son birkaç günü de elinden almamak için ağrılardan şikâyet etmediği sürece tüm ilaçların kesilmesini önerdi. Sonra, vücudunun çeşitli yerlerinde kemikleri kırılmış ama bilinci tamamen açık bir Ana, hayatı normale dönmüşçesine tekrar etrafında olup biten her şeyle ilgilenmeye başladı. Televizyon ve radyoyu açıp saplantılı bir şekilde tüm dikkatini, ölümcül dansına başlayıp Granada adasını viraneye çeviren ve arkasında yirmiyi aşkın ölü bırakan kasırgaya çevirdi. O günler boyunca karım birçok kez bana meteoroloji tarihinde kaydedilmiş en şiddetli kasırgalardan biri olan İvan'ın özellikleri hakkında nutuk çekti ve bu kadar güçlenmesini gezenin maruz kaldığı iklim değişikliğine bağladı. Gerekli önlemler alınmazsa doğanın bu mutasyonunun pekâlâ insan ırkının sonunu

getirebileceğini söyledi, kesin kanaat getirmiş bir şekilde. Ölmekte olan karımın başkalarının geleceğini dert ettiğini görmek, içimi kaplayan kederi artırmaktan başka bir işe yaramadı.

Fırtına, daha sonra Küba'nın doğusunu vurmaya niyetlendiği açık bir şekilde Jamaika'ya yaklaşırken, Ana onu sürekli tetikte tutan ve sadece iki-üç saatliğine uykuya yenik düştüğünde kurtulabildiği bir tür meteorolojik coşku evresine girdi. Tüm beklentileri *İvan*'ın ilerleyişinin, geride kaç ölü bıraktığının –şeklini yitirmiş parmaklarıyla Trinidad'da bir kişi, Venezuela'da beş kişi, Kolombiya'da bir başkası, Dominik Cumhuriyeti'nde beş kişi daha, Jamaika'da on beş kişi diye tek tek sayıyordu– ve hepsinden önemlisi, kasırğa, olası yörüngelerin uzmanlarca konik bir dizi şeklinde işaretlendiği harita üzerinde herhangi bir noktadan Küba'ya nüfuz ederse nasıl bir hasara yol açacağını hesapları üzerine kurulmuştu. Ana, birkaç gün içerisinde birbirlerini yutmaya yazgılı olduklarını bilen iki organizmanın sembiyotik keşişiminin tepe noktasında, bir tür kozmik iletişim halinde yaşıyordu ve hastalık mı yoksa ilaçlar mı aklını kaçırmaya yol açtı diye düşünmeye başlamıştım. Ayrıca kasırğa bir an önce gelmezse ve Ana sakinleşmezse aklını kaçırmanın ben olacağımı düşünüyordum.

Hem Ana hem de doğal olarak adanın tüm sakinleri için en kritik aşama, kesintisiz rüzgâr hızı saatte yaklaşık iki yüz elli kilometreyi bulan *İvan*, Küba'nın güneyindeki denizlerin üzerinden geçmeye başladığında geldi. Kasırğa lakayt bir küstahlıkla ilerliyor, sanki kaçınılmaz olarak kuzeye yönelip ülkeyi ikiye böleceği, ardında enkaz ve ölüm bırakacağı noktayı sapkın bir hazla seçmeye çalışıyordu. Ana nefes nefese, tüm duyularıyla radyoya ve bir komşunun ödünç verdiği renkli televizyona tutunmuş şekilde, bir elinin yanında *İncil*, diğerinin altında köpeğimiz *Truco*, artık kendine ait görünmeyen bir güçle ağlıyor, gülüyor, küfrediyor, dua ediyordu. *İvan*'ın temkinli ilerleyişini izleyerek, sanki düşünceleri

ve duaları kasırgayı adadan uzak tutmak için elzemmiş, kasırgayı inanması güç bir şekilde batı yönünde sürdürdüğü rotasında sabitleyen, tüm tarihsel, meteorolojik ve dünyevi mantığın öngördüğü üzere kuzeye yönelip ülkeyi dümdüz etmekten meneden kendisiymiş gibi kırk sekiz saatten fazla bu vaziyetini korudu.

12 Eylül gecesi, uydu ve radarlardan gelen bilgiler ve tüm dünyadan meteorologlar, *İvan*'ın artık kesinkes kuzeye yönelip kıyıları şahmerdan gibi dövecek sert rüzgârlar, devasa dalgalar ve sağanak yağışlarla Havana'nın nihai yıkımının keyfini çıkaracağında hemfikirken, Ana denizin bana yirmi yedi yıl önce hediye ettiği karar-mış, aşınmış tahta haçı –batan geminin haçı– odanın duvarından indirip yatağının ayakucuna koymamı istedi. Sonra ona bir bardak sıcak çikolata ve birkaç tereyağlı kızarmış ekmek hazırlamamı rica etti. Olması gereken gerçekleşecekse bu onun son akşam yemeği olacaktı çünkü dairemizin harap tavanı kasırganın gücüne karşı koyamayacak haldeydi ve besbelli ki Ana evden ayrılmayı reddedecekti. Sıcak çikolatasını içip kızarmış ekmekten küçük ısırıklar aldıktan sonra batan geminin haçını yanına yerleştirmemi istedi; gözleri tavana ve tavanı dengede tutan ahşap kirişlere sabitlenmiş şekilde ve belki de kenti bekleyen kıyametin görüntülerini hayalinde canlandırarak dua etmeye başladı.

14 Eylül sabahı meteorologlar mucizeyi duyurdular: *İvan* nihayet kuzeye yönelmişti ancak öngörülen rotasının o kadar batısından dönmüştü ki adanın batı ucuna teğet geçmiş, herhangi bir hasara yol açmamıştı. Görünüşe bakılırsa, kasırga o âna dek başımıza gelen birçok felakete acımış, ülkemizin üzerinden geçmesinin ilahi takdiri aşan bir şey olacağına hükmedip bizden uzaklaşmıştı. Onca duadan bitkin, midesi açlıktan harap ama kişisel zaferi olarak gördüğü şeyden memnun Ana, evrenin bu kaprisinin teyidini aldıktan sonra uyuyakaldı. Yüzünü ekşitircesine bükmeyi

alışkanlık edindiği dudaklarında artık gülümsemeye çok benzer bir şeyler vardı. Ana'nın bunca gündür zorlukla sürdürdüğü solunumu tekrar rahatladı ve sonraki iki gün boyunca, Truco'nun keçeleşmiş tüylerini okşayan parmaklarıyla birlikte hâlâ hayatta olduğunun tek işareti oldu.

16 Eylül akşamüzeri, Amerika topraklarına ulaşan kasırğa dağılmaya ve taşıdığı rüzgârlar zaten zayıflamış güçlerini yitirmeye başlarken Ana köpeğimizi okşamayı bıraktı, birkaç dakika sonra da solunumu durdu. Nihayet ebedi huzura kavuştu diye düşünmek geçiyor gönlümden.

Zamanı gelince, hayatımın hikâyesi olmayan (gerçi öyle olduğu da söylenebilir) bu hikâyenin neden bu şekilde başladığını öğreneceksiniz. Ve kim olduğum, size ne anlatmaya çalıştığımı hakkında hâlâ bir fikriniz olmasa da, belki bir şeyi anlamanız gerekiyor: Ana benim için çok önemliydi. Öyle ki bu hikâye varlığını büyük ölçüde ona borçlu –yani, siyah-beyaz haliyle.

Ana ile yolum, her zamanki gibi uçurumun kenarında bocaladığım anlardan birinde keşişti. Şanlı Sovyetler Birliği can çekişiyordu ve 90'lı yıllarda tüm ülkeyi perişan edecek krizin yıldırımları üzerimize düşmeye başlamıştı. Milli bozgunun tahmin edilebilecek ilk sonuçlarından biri, yıllar boyu düzeltmen olarak çalıştığım veterinerlik dergisinin kâğıt, mürekkep ve elektrik mahrumiyeti dolayısıyla kapanması oldu. Dizgicilerden yayın yönetmenlerine onlarca basın işçisi gibi ben de kendimi zanaatkarlar atölyesinde bulmuştum. Artık burada sonu hiç belli olmayan bir süre boyunca kendimizi, herkesin bildiği üzere kimsenin alamayacağı veya almaya cesaret etmeyeceği makrame elişleri ve vernikli bitki çekirdeklerinden süs eşyaları yapmaya adanmamız gerekiyordu. Bu yeni ve beş para etmez kısımete üç gün katlandıktan sonra istifa etme inceliğini bile göstermeden, o öfkeli ve hüsrana dolu arıların ko-

vanından kaçtım ve kısa süre sonra metinlerini onca düzelttiğim, hatta yeniden yazdığım veteriner arkadaşlarım sayesinde Havana Üniversitesi Veterinerlik Fakültesinin eşit ölçüde sefil kliniğinde bir tür her işe bakan yardımcı olarak işe başlayabildim.

Bazen o kadar abartılı bir şüpheciliğe kapılıyorum ki bütün o küresel, ulusal ve kişisel kararlar dizisinin (hatta biz yirminci yüzyılın tarihçesinin nasıl yazılacağı konusunda bir fikir edinmeye yeni başlamışken, “tarihin sonundan” söz ediliyordu artık) tek hedefi, yağmurlu bir öğle sonrası akşama uzanırken kollarında perişan bir finoyla kliniğin kapısında çaresiz ve sırsıklam beliren ve bağırsak tıkanmasından mustarip köpeğini kurtarmam için bana yalvaran genç kadını karşılayanın ben olmamı sağlamak mıydı acaba diye düşünmeden edemiyorum. Saat dördü geçtiği, doktorlar çoktan ayrıldığı için genç kadına (kendisi de köpeği de soğuktan titriyorlardı ve onlara bakarken ben de sesimin güç çıktığını hissettim) bir şey yapamayacağımızı anlattım. Sonra gözyaşlarına boğulduğunu gördüm: Köpeğinin ölmekte olduğunu söyledi. Daha önce köpeğini gösterdiği iki veterinerin ameliyat için gerekli anestezisi yokmuş ve kentte hiçbir otobüs çalışmadığı için köpeği kollarında yağmur altında yürüyerek ulaşmış La Habana Vieja’ya.¹ Ben de Tanrı aşkına bir şey yapmak *zorundaymışım*. Bir şey yapmak mı? Buna nasıl cesaret ettim veya aslında bu cesareti göstermeye zaten istekli miydim diye hâlâ kendime soruyorum. Ancak genç kadına veteriner olmadığımı açıkladıktan, dilekçesini bir kâğıda yazıp imzalamasını istedikten ve böylece tüm sorumluluğu üzerimden attıktan sonra, ölümün eşiğindeki Tato ilk ameliyat hastam oldu. Genç kadının adını anarak yardım dilediği Tanrı’nın bir köpeği korumaya karar verdiği bir an olmuşsa, bu o öğleden sonra olmalı çünkü nasıl yapıldığı hakkında çok şey okuduğum ve birkaç kez yapılmasını izlediğim ameliyat başarıyla sonuçlandı.

1) Havana’nın eski kent merkezi. [ç.n.]

Duruma nasıl baktığınıza bağlı olarak Ana'nın en ihtiyaç duyduğum kadın olduğu da, o an için bana hiç uymayan bir kadın olduğu da söylenebilir: Benden on beş yaş gençti, maddiyatta fazlasıyla kanaatkârdı, korkunç ve müsrif bir aşçıydı, tutkulu bir köpekseverdi ve en eksantrik fikirlerden en sağlam, en rasyonel kararlara ulaşmasını sağlayan tuhaf bir gerçeklik duygusuyla donanmıştı. İlişkimizin başından itibaren, bana onu çok uzun yıllardır arıyormuşum gibi hissettirme becerisine sahipti. Bu yüzden, ilk günden başlayıp birkaç hafta devam eden sakin ve son derece tatmin edici bir cinsel ilişki sonrasında Tato'ya serum vermek için Ana'nın bir arkadaşıyla yaşadığı eve gittiğimde, eşyalarını iki sırt çantasına tıktırıp erzak karnesi, bir kutu kitap ve neredeyse iyileşmiş finosu ile Lawton'daki rutubetli ve sıvaları çoktan dökülmeye başlamış daireme taşınmasını tuhaf karşılamamıştım.

Yolunda gitmeyen diğer birçok şeyin yanı sıra açıklıkla, elektrik kesintileriyle, devalüasyona yenik düşen maaşlarla ve felç olmuş bir toplu taşıma sistemiyle etrafımız çevrilmişken, Ana ile ben mutluluktan uçtuğumuz bir dönem geçirdik. İşyerlerimizin bize satmış olduğu Çin malı bisikletlerle çıktığımız uzun gezintiler sonucu daha da cılızlaşmış bedenlerimiz, bizi adeta uhrevi varlıklara, her şeye rağmen kalan enerjilerini sevişmeye, saatler boyu konuşmaya, deli gibi okumaya –Ana şiir, bense uzun bir aradan sonra yeniden roman okumaya başlamıştık– adayabilen yeni bir mutant türüne dönüştürmüştü. Karanlık ve miskin, her zaman sıcak, henüz ilkel toplumlar gibi mağaralarda yaşamaya mahkûm kalacağımız bir seviyeye düşmese de günbegün çöken bir ülkede yaşadığımız, gerçeküstüymüş gibi duran yıllardı. Ama aynı zamanda en yıkıcı yokluğun bile, birlikte yaşıyor olmanın Ana ve bana getirdiği mutluluğu bozamayacağı yıllardı. Batan bir geminin ardından ya birlikte kurtulmak ya da birlikte ölmek için birbirlerine tutunmuş kazazedeler gibiydik.

Bizi kuşatan açlık ve türlü türlü maddi imkânsızlık haricinde –gerçi kendi aramızda bunları dış dünyada olan, kaçınılmaz, dolayısıyla bize yabancı şeyler olarak görüyorduk– o dönemde yaşadığımız tek üzüntü verici kişisel gelişme, Ana’da o andan itibaren katlanmak zorunda kalacağı vitamin eksikliğine bağlı polinevrit çıkması ve daha sonraları Tato’nun on altı yaşında ölümü oldu. Finoyu kaybetmek karımı öylesine üzmüştü ki birkaç hafta sonra uyuza yakalanmış bir sokak köpeğini alıp eve getirerek onu teskin etmeye çalıştım. Bir yerlere saklanıp ortadan kaybolmakta çok becerikli diye ona hemen *Truco* adını verdi; onu iyileştirmeye ve kıt kanaat yiyeceğimizden ayırabildikleriyle beslemeye kendini adadı.

Ana ile samimiyetimizin derecesi öyle ilerlemişti ki elektriklerin kesik olduğu, açlıkla, sıkıntıyla, sıcakla boğuştuğumuz bir gece (böyle lanet bir sıcak nasıl olabiliyordu; ay bile nasıl eskisinden daha solgun görünebiliyordu?), sanki doğal bir ihtiyacı karşılar gibi, on dört yıl önce ilk tanıştığım andan itibaren hep “köpekleri seven adam” diye adlandırdığım bir kişiyle buluşmalarımızın hikâyesini anlatmaya başladım ona. Herhangi bir girizgâh yapmadan, öylece, birdenbire Ana’ya o hikâyeyi anlatmaya karar verdiğim geceye dek hiç kimseye, bırakın adamın bana sır gibi aktardığı hikâyeyi yazmak için yıllar boyu sürekli ertelediğim, bastırduğum ve çoğu kez unuttuğum bir arzum olduğunu açmak, sohbetlerimizin konusundan bile bahsetmemiştim. Adamla ahbablığımın ve bana aktardığı nefret, ihanet ve ölüm dolu korkunç hikâyenin beni nasıl etkilediğini daha iyi anlasın diye, birkaç yıl önce, kendini bilmezlik içinde yüzdüğüm bir zamanda ve neredeyse kendi irademin dışında oturup yazmaktan kendimi alamadığım bazı notları Ana’ya okuması için verdim. Okumayı henüz bitirmişti ki kafasını kaldırıp siyah gözlerinin ağırlığı derime nüfuz edene kadar gözünü bana dikti –ki o gözler daima bedenindeki en canlı

şey gibi dururdu– ve nihayet, benim gibi birinin nasıl olup da Tanrı'nın yoluna çıkardığı böyle bir hikâye hakkında bir kitap yazmamış olduğunu anlamadığını söyledi, sarsıcı bir inançla. Gözlerine –şimdi kurtlar tarafından kemirilmekte olan o gözlere– bakarak, pek çok kez arayıp bulamadığım ama ona verebileceğim –çünkü karşımdaki Ana'ydı– tek cevabı verdim:

“Korkudan yazamadım.”